tására elsősorban, amihez a recenzens — természetesen — fűzhet bíráló megjegyzést. Ehelyett mit kapunk? (Mármint mi, történelemtanárok.) A tartalomról és a szerkezetről szinte semmit. Annál bővebben szól Zielbauer György a jegyzetekről, a „fülszövegről" és a borítóról, kihangsúlyozva a vélt vagy valós hiányosságokat, illetve felhíva a figyelmet egy hibára (amelyről mellesleg a borítólap rajzolója tehet: a szövegközi térképeken található, támadást jelző nyilak egyértelműen elkerülik a Fertő-tavat). Sajnálatos, hogy a hiánylista egy ponton túlmegy a szakmai bíráláton: azzal, hogy a recenzens feltételezi, a szerző csak említi, de nem használta fel a háztörténeteket, voltaképpen — kimondva-kimondatlanul — a történetírói etika megsértésében, morális vétekben marasztalja el. A fentiekhez néhány megjegyzés:

1. Abból, hogy a jegyzetekben nem történik hivatkozás a háztörténetekre (amelyeket egyébként is csak a „fülszöveg" említ!) nem következik a fent jelzett konklúzió. Ebből következőleg ez — t. i. a konklúzió — finoman fogalmazva is — inszinuáció.

2. Abból, hogy a szerző felhasználja a KTB Hgr. Süd-ről készült mikrofilmet, illetve német memoárokat, még nem következik, hogy „az újdonság látszatát igyekszik felvillantani", még kevésbé az, hogy M. Rauchensteiner Krieg in Österreich 1945. c. munkáját nem ismeri. Ebből következően felesleges a „... holott Tóth Sándor..." kezdetű mondat, s még feleslegesebb az a megjegyzés, miszerint „Célszerűbbnek látszott volna az, ha a szerző körültekintőbb módon, alaposabban tájékozódik az eddig megjelent művekről".

3. Nem világos — tartalmilag — a recenzens azon megjegyzése, miszerint a szerző „Minden utalás nélkül — érthetően a német források egyszerű fordításával — a szovjet veszteségek felsorolása bizonytalanságot ébreszt az olvasóban". Egyszerűen arról van szó — s ezt a recenzens nyilvánvalóan tudja —, hogy a szovjet veszteségek adatait a német források tartalmazzák: az ugyanezen adatokra vonatkozó szovjet források — külföldi kutató számára — jórészt hozzáférhetetlenek.

Végülis: egyetértek a recenzenssel abban, hogy a „munka... jelentős nyeresége" a korszakkal foglalkozó magyar történetírásnak. Hibái bizonyosan vannak: ezek kiderítésére azonban egy elemző és tárgyszerű szakmai bírálat hivatott. Ami a könyv felhasználhatóságát illeti, a recenzens „az általános iskolai helytörténeti szakkörök számára" ajánlja. Meglehet, ezek is „haszonnal forgathatják", noha e munka — az első és felületes olvasásra is kiderül — nem az általános iskolás korcsoport életkori sajátosságaihoz méretezett. Megítélésem szerint jóval többekhez szól: mindazon szakmabéliekhez — és nem szakmabéliekhez, akiket a címben jelzett korszak érint, vagy érdekel, s akik képesek arra, hogy a megdöbbentő mennyiségű hiteles adat alapján megelevenítsék — önmagukban és másokban — az 1944—45-ös év megannyi egyéni-, csoport- és nemzeti tragédiáját, összes iszonyatát.

ÁRPÁSY CSABA

A püspöki kar tanácskozásai

A magyar püspöki kar konferenciáinak jegyzőkönyveiből 1919—1944 (Szerk. Gergely Jenő. Gondolat. 1984)

A kötet, amelyet a politikai katolicizmus marxista szakértője szerkesztett, ismert egyházjogászunk és egyházügyi államtitkárunk lektorált, rendkívül súlyos hiányokat pótol. Történettudományunkban, történelemtanításunkban, köztudatunkban ugyanis rendkívül ellentmondásos kép él a magyar katolikus egyház huszadik századi szerepéről.

A könyv most ennek a szerepnek egyik oldalát, a politikait, az egyházkormányzatit világítja meg, a katolikus egyház legfelsőbb szintű vezetésének anyagait publikálva.

A jegyzőkönyveket Gergely Jenő tanulmánya előzi meg, amely egyrészt a katolikus egyház 1919 és 1944 közötti szervezetével, kormányzatával, helyével és szerepével, másrészt a kötetben található dokumentumokkal foglalkozik. Ez komplex összefoglalására. Szükségszerűen változatosan érinti például az két világháború közötti történetének egyházi iskolák tevékenységét, jelezve, milyen hiányosságai vannak e téren nemcsak egyház-, hanem művelődés és neveléstörténetünknek is. Az egyház gazdasági helyzetéről szóló fejezet igazi legendaoszlató erővel rendelkezik, a kérdést sokszínűségében, differenciáltságában vetítve elénk.

A kötet 51 jegyzőkönyvet tartalmaz az 1919 aug. 22. és 1944 márc. 14. közötti

időszakból. A jegyzőkönyvek eredeti terjedelme a közölt anyag kb. két és félszerese. A válogatás szempontja az volt, hogy a szerkesztő mit tartott közérdeklődésre számottartónak. Bekerültek tehát a politikai és társadalmi, gazdasági jelentőségű ügyek — ezek viszont, s ez óriási vívmány! — szelektálás, kihagyás, prekoncepció nélkül, a politikai stb. természetű napirendi pontot teljes egészében tartalmazva.

Kimaradt — és ez valószínűleg tényleg kevesebbeket érdekel — az egyház belső életére, hitéleti kérdésekre vonatkozó viták és anyagok. Szintén kimaradtak az egyházi oktatással kapcsolatos napirendi pontok, pedig az legalább akkora közérdeklődésre tartana számot, mint az egyház politikai tevékenységével kapcsolatos ügyek — mivel egyrészt növekszik az érdeklődés a művelődéstörténet iránt, másrészt pedig közoktatásunk akut zavarai következtében nyilván sokakat érdekelne, milyen háttere, fölöttes szerve volt azoknak az egyházi iskoláknak, amelyekre visszaemlékeznek, vagy amelyekről szüleiktől hallanak.

A könyv végén érdekes válogatást olvashatunk a magyar katolikus püspöki kar közös pásztorleveleiből. Mellékelve található számos, eddig csak hosszas utánjárással föllelhető adatsor: a nunciusok, a vatikáni követség kánonjogi tanácsosai, a VKM katolikus ügyosztálya osztályfőnökeinek névsora, Magyarország lakossága hitfelekezeti irányainak összefoglaló táblázata, a kötetből kimaradt legfontosabb dokumentumok listája, illetve a különböző bizottságok tagnévsora.

Megtalálhatjuk a hierarchia részletes összefoglaló táblázatát és az egyház vagyonáról, birtokairól értesítő páratlanul érdekes táblázatokat.

Az egyház múltja — hosszú ideig propagandaeszköz volt, utána évekig tiltott gyümölcs maradt — rendkívüli érdeklődésre tart számot a tanuló ifjúság körében is. Hogy ezt az érdeklődést elsősorban a történelemtanár elégítse ki, hogy más forrásból érkező információkat rendezni tudjon a gyermek fejében — ehhez a feladathoz nyújt nélkülözhetetlen segítséget ez a kötet.

Nagy Péter Tibor

Két művészeti albumról

Az utóbbi év rendkívül szép és hasznos kiadványai közül két bűbájos album került a kezembe. Az egyik a szó legigazibb értelmében művészi képeskönyv. Egy olyan sorozat egyik darabja, amely a szülőföldünket van hivatva bemutatni, az ismeretből és ismeretlenből az így még nem látottat. A Corvina Kiadó a Pannonia Földjén című gyönyörű albuma Rácz Endre 178 színes felvételével a Nyugat-Dunántúlra visz el bennünket. A könyv alcíme lehetne; a tájak, az épületek, a díszítőelemek egysége és sajátossága. Egyaránt, s ami több ennél, együtt jellemzi ezt a könyvet a mozdulatlanság és harmónia, s egyben egy táj lüktető valósága. Pedig csak képek; épületekről, szobrokról, festményekről, vagy épp egy tó képi visszaverő víztükre, esetleg egy szál virág. Mindebben a természeti és embercsinálta környezetben alig jelenik meg az ember, különösen nem munkaközben. Mégis a teljesség megnyugtató érzetét kelti a nézőben, az élet szépségének a semmivel sem pótolható teljességét. S talán ez a legtöbb, amit az olvasó, nézegető egy könyvtől kaphat.

A másik album témáját tekintve merőben más, mégis hasonló érzéseket kelt. A Gondolat Kiadó Thrákia és a Thrákok című könyve (Alexander Fol és Iron Marazov munkája) egy rejtélyes ókori nép csodálatos kultúrájába kalauzol el bennünket. Ki ne hallott volna a mai Bulgária és Görögország vidékein hajdan élt trákokról, sőt az iskolai tananyagból azt is tudja minden diák, hogy közülük került ki s legnagyobb rabszolgavezér, Spartacus. Ennek az immáron a legendák ködébe vesző ősi népek a történetéről és kultúrájáról keveset tudunk mi, a görög—latin klasszikus emlékeken felnőtt nemzedékek. Nem maradtak ugyanis fenn saját írásos emlékeik, így csupán a korabeli görög és római utókorok szórványos feljegyzéseire vagyunk utalva. Nagy a földben megőrzött, s egyre nagyobb mennyiségben feltárt művészeti és használati tárgyakra, amelyek képet adnak e, a saját korában nagynak számító népnek fejlett civilizációjáról és művészetéről. Ennek legjelentősebb alkotásait mutatja be a két bolgár szerző rendkívül szép és izgalmas könyve sok színes és fekete-fehér képben. A képek gyönyörűek és meggyőzőek, a nézőnek az az érzése támad, hogy ez a kultúra semmivel sem marad le a klasszikusnak ismert görög vagy római mögött. A képekkel legalábbis azonos élményt jelent a szerzőpáros sajátos és rendkívül érdekes leírása a trákok történetéről. Ez a rövid, kultúrtörténeti indítású, szemléletes, de tömör áttekintés tölti ki mintegy felét a könyvnek. A több, mint egy és háromnegyedszáz oldalas albumért a 145 forintos ár nem tűnik soknak.

Sz. O.